№ 65 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 11 **1892** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 11 № 65

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկ.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են խորքասիւնի բառին 2 կոպէկ.

Յունիսի 5-ին Քաղաքային Դումայի որոշման համաձայն Թիֆլիսում խոլերա յայտնվելու պատճառով [illegible] համար անխտիր բնակարանները [illegible] քաղաքամասերի [illegible] տեղափոխվելու ժամանակ [illegible].

Յայտարարելով վերոյիշեալի մասին, Քաղաքային Վարչութիւնը հրաւիրում է պ.պ. տանտէրերին, ներկայացնել իրանց յայտարարութիւնները ոչ ուշ յունիսի 13-ից, մի և նոյն ժամանակ պարտք ենք համարում աւելացնել, որ վարձված բնակարանները, տանտէրերին յանձնվելուց առաջ, մեծ խնամքով դեզինֆեկցիայի կենթարկվեն:

1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Միջոցներ խոլերայի տարածման առաջն առնելու.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խոլերան Բագուի մէջ. [illegible] Նամակ Նոր-Բայազետից. Նամակ Բաքուից. Նամակ Մեղրիից. Նամակ [illegible]. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խոլերան Պարսկաստանում. [illegible] կոնգրէս. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. «Մշակ» եւ այլակրօն հայերը.

ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԽՕԼԵՐԱՅԻ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ

Այժմ, երբ հաւանականութիւն կայ թէ խօլերան կայցելէ մեր երկիրը, բժիշկները սկսել են մամուլի միջոցով այլ և այլ խորհուրդներ տալ, թէ մարդիկ ինչպէս պէտք է իրանց պահեն խօլերայի երևալու դէպքում և նոյն իսկ այդ հիւանդութեան երևալուց առաջ:

Նախ ամեն մարդ պէտք է աշխատէ մաքուր պահել իր բնակարանը, տան բակը, արտաքնոցը: Պէտք է յաճախ բանալ տան պատուհանները, մաքրել օդը դեզինֆեկցիական միջոցով, մաքրել բակը թողից, աղբից, այլ և այլ անմաքրութիւններից, ածել արտաքնոցների մէջ կարբոլեան թթուն, կամ բոլոր դեղատներում յայտնի այլ դեզինֆեկցիական միջոցները:

Ամեն մարդ պէտք է իր մարմինը մաքուր պահէ, պէտք է գոնէ շաբաթը մի անգամ բաղնիս ընդունէ, բայց ոչ տաք և ոչ սառ բաղնիսներ, այլ գոլ ջրում լողանալ, որը 25—27 աստիճանից տաք չը լինի: Պէտք է յաճախ փոխել թէ մարմնի վրա հագած և թէ անկողնու լուացքը: Չը պէտք է լողանալ գետի մէջ և նմանապէս չը պէտք է ընդունել տաք բաղնիս:

Ուտելու վերաբերմամբ պէտք է աշխատել, որքան հնար է, չը փոխել իր մշտական սովորութիւնները: Սակայն պէտք է վերին աստիճանի չափաւոր և ժուժկալ լինել: Չը պէտք է շատ ուտել կամ շատ խմել, չը պէտք է քեֆեր անել, չը պէտք է բեռնաւորել ստամոքսը ծարպոտ և անմարսելի կերակուրներով, որոնք ծարաւ են յարուցանում: Չը պէտք է շատ սառ ջուր խմել կամ շատ սառ կերակուրներ ուտել (ինչպէս բատվինիա, ակրօշկա և այլն): Պէտք է աշխատել գործածել միշտ եփ տուած և հովացրած ջուր: Պէտք է ուտել միմիայն դիւրամարս կերակուրներ, աշխատել որքան հնար է չը գործ ածել հում միրգ և հում բանջարներ, պէտք է խուսափել խմոր, ասպաղ, բուղ և այն գործածելուց: Աւելի լաւ է միշտ ունել կոմպոտի ձևով, այսինքն եփած:

Ուտելիքի պտուղները պէտք է պահել ապակեայ ծածկոցի կամ երկաթեայ մաղի տակ, որպէս զի չապականվեն միջատներից: Բացօդեայ թէև շատ չափաւոր և ոչ յոգնեցուցիչ զբօսանքներ վնասակար չեն: Պէտք է զգուշանալ մարմնի խիստ ռէակցիաներից՝ ինչպէս սառչելուց, այնպէս էլ քրտնելուց:

Կարելի է կերակուրի ժամանակ չափաւոր կերպով գործածել գինի կամ գարեջուր, գլխաւորապէս կարմիր գինի, բայց չը պէտք է գործածել ոչ նոր գինի, ոչ էլ նոր գարեջուր:

Ի վերջոյ՝ պէտք է ամեն բանում զգոյշ և չափաւոր լինել, բայց երբէք չը պէտք է վախկոտ լինել, քանի որ երկիւղը շատ անգամ ներգործութիւն ունի ստամոքսի խանգարման վրա:

Եթէ խօլերային էպիդեմիայի ժամանակ մարդու ստամոքսը կապ է, չը պէտք է ընդունել լուծողական դեղեր:

Ահա սրանք են այն գլխաւոր խորհուրդները, որ տալիս են բժիշկները և որ մենք քաղեցինք տեղական մամուլի մէջ տպված նրանց հրահանգներից: Մենք յիշեցինք գլխաւոր կէտերը այդ տուած հրահանգներից, բաց թողնելով մի քանի մանրամասնութիւններ, որոնք մասսայի, ամբոխի համար մատչելի էլ չեն, քանի որ ամբոխը հնար էլ չունի կատարել այն բոլոր մանրակրկիտ հրահանգներ, որ տալիս են բժիշկները, ինչպէս օրինակ ամեն մի աման, ամեն մի բաժակ գործածելուց առաջ՝ լուանալ այդ ամանը կամ այդ բաժակը իր մէջ աղի թթու կամ լիմօնի թթու պարունակող տաք ջրով, և այլն և այլն.... Սակայն մի բան չենք կարող չը յիշել, այդ այն է որ ամեն տեսակ ուտելիքներ գործածելուց առաջ, պէտք է միշտ լուանալ, եթէ հնար է եփ տուած և հովացրած ջրի մէջ.

Եթէ խօլերային էպիդեմիայի ժամանակ է ամառ ժամանակ, և մարդը շոգի պատճառով խիստ ծարաւ է զգում, ամենաօգտակէտ խմիչքը ծարաւը կորելու համար՝ թէյն է, բայց ոչ շատ տաք և ոչ շատ քաղցր:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՕԼԵՐԱՆ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Եթէ Կովկասում խօլերան յայտնվելու լինի, անշուշտ պէտք է սկսվի մեր քաղաքից, որովհետև անդրկասպեան երկրի և խօլերայով վարակված Մեշհէդի հետ Կովկասը հաղորդակցութիւն ունի Բագւով:

Բայց ինչ միջոցների է դիմել հարստութեամբ հռչակված այդ Բագուն:

«Ես խօլերայից չեմ վախենում, որովհետև գնալու եմ ամարանոց. ինձ ինչ, թող նա հոգայ, ով մնալու է Բագվում», ասում է մեր պարտաճանաչ և բազդաւոր քաղաքացին և գնում որքան կարելի է շուտ մի որ և է հեռու քաղաք:

Մնում է ժողովրդի մասսան:

Ո՞վ պէտք է հոգայ նրա համար, եթէ ոչ մեր անգործութեամբ հռչակված քաղաքային վարչութիւնը. բայց սակայն ինչ է անում նա, այդ թրմբած և յամառ անգործութեան մատնված վարչութիւնը. ոչինչ, ոչինչ և ոչինչ:

Սարսափելի հիւրը մօտ է, և ամեն րոպէ սպառնում է մուտք գործել իր աւերիչ քայլերով մեզ մօտ, խակ մեզանից ամեն մէկը հաւատալով իր մեր նպատակից դուրս է:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ՄՇԱԿ» ԵՒ ԱՅԼԱԿՐՕՆ ՀԱՅԵՐԸ

Մեր մէջ միայն «Մշակը» չէ, որի խմբագիրը իր անձնական-կրօնական հայեացքով չէ առաջնորդւում իր լրագիրը. մենք մի ուրիշն էլ ունենք, որ նոյն հայեցակէտով է գործում: Կ. Պօլսի «Ճէրիտէի Շարգիէ» հայերէն տառերով և տաճկերէն լեզւով հրատարակվող ամենօրեայ հայ թերթը, որի վերնագիրն է «ազգային, քաղաքական և այլն» կատարելապէս արդարացնում է այդ «ազգային» բառը, չը նայելով որ խմբագիր-հրատարակիչը, պ. Տիգրան Ճիվէլէկեան ինքն հայ կաթօլիկ է: Այդ լրագիրը զբաղվում է ամեն դաւանութեան պատկանող հայերի ընդհանուր և մասնաւոր հարցերով և նրա «ազգային» կոչված բաժինը նոյնքան հարուստ է լուսաւորչական հայերի կեանքի և հաստատութիւնների վերաբերեալ տեղեկութիւններով, որքան «Արևելքինը» կամ մի այլ լրագրինը: Կ. Պօլսի հայոց պատրիարքարանն ևս այդ լաւ գիտէ և իր պաշտօնական յայտարարութիւնեըն ուղարկում է նաև «Ճէրիտէի Շարգիէին»: Մինչև անգամ պ. Ճիվէլէկեան անհամեմատ աւելի պաղված է լուսաւորչական հայոց վերաբերեալ խնդիրներով քան իր դաւանակիցների, վասն զի նրանք անուրանալի առաջնութիւն ունեն իրանց թւով: Այն մարդիկ, որոնք չեն կարողանում ըմբռնել այսպիսի մի ուղղութիւն,—«Ճէրիտէի Շարգլյէին» կոչում են «աշխարհաքաղաքացի» (կօսմօպօլիտ) ճիշդ ինչպէս Թիֆլիսում:—Եւ «Ճէրիտէի Շարգլյէ»՝ շնորհիւ այս ուղղութեան՝ փոքր արքին հարցերին ծանօթանալու և նրանցով հետաքրքրվելու. այս իրողութիւնը խոստովանում են Կ. Պօլսի լուսաւորչական հայ հասարակութեան յայտնի անձերն էլ:

Ներկայ կաթողիկոսական ընտրութեան խնդիրն էլ հաւասարապէս զբաղեցնում է «Ճէրիտէի-Շարգլյէն» և նրա մէջ նոյն իսկ ռուսահայերի ներքին, հասարակական կամ ընդհանուր խնդրի մասին էլ հրատարակվում են մասնաւոր յօդուածներ, որոնք, ի դէպ ասելով, այստեղից որոշ կուսակցութեան կողմից «Արևելք» լրագրին հաղորդված խեղաթիւրված տեղեկութիւններին շատ էլ նպաստաւոր գոյն չունեն:

Իսկ գալով այն հարցին թէ «Մշակ» տհաճութիւն է ցոյց տալիս երբ այլադաւան հայերից լուսաւորչականութիւն ընդունողներ են լինում, մենք այդ մասին գրած ենք արդէն «Մշակի» 1888 տարվայ № 60-ում. և նոյնը հատու կերպով բացատրեց և պ. խմբագիրը «Մշակի» այս տարվայ № 43-ում: Խնդիրը ևս աւելի լուսաբանելու և պահպանողականների հակասութիւնը ցոյց տալու համար աւելորդ չենք համարում քանի մի խօսք ևս ասել, թէև նրանց լռեցնելու համար գուցէ թըմբուկ զարնել հարկ լինի:

Մեր յետադէմները մի կողմից գոռում, գոչում են թէ կաթօլիկ և բողոքական հայերի մէջ մարած է կամ նոյն իսկ բնաւ գոյութիւն չէ ունեցած և չունի ազգային զգացմունքը, միւս կողմից պահանջում են, որ նրանց մէջ երևցող ազատամիտ և ազգասէր անձը լքանէ խոկոյն իր հասարակութիւնը: Երկուսից մէկը: Այլադաւան հայոց մէջ ազգային զգացմունք կամ կայ, կամ չը կայ: Եթէ կայ, ուրեմն նրանից կրօնն արգելք չէ լինում այդ զգացմանց ոչ թէ միայն ծնվելուն, այլ և ի ներ և այլ հարիւրաւորները, որոնց ոչ գոյութիւնն և ոչ գործերը կարելի է ուրանալը: Բայց նրանք պահանջում են, որ այդպիսի անձինք խոկոյն յարեն ազգի ստուար մասի դաւանութեան: Զարմանալի պահանջում, որ իր դիմացինի կրօնական զգացմունքն ամենևին հաշւի չէ առնում: Բացի դրանից, դուք վրդովվում էք պարոններ, երբ գաւառական ուսեալ դասակարգը թողնում է գաւառը և խմբվում Թիֆլիսում, ուր առանց նրան էլ բաւական մտաւոր ոյժ կայ, վասն զի զգում էք, որ գաւառական քաղաքները և գիւղերը զրկվում են այդպիսով իրանց լաւագոյն, թարմ, առողջ մտաւոր ոյժերից, որ նրանց առաջադիմութեան համար անհրաժեշտ էին, ինչպէ՞ս էք ուրեմն դուք պահանջում, որ այլադաւան հայ համայնքի մէջ երևցող առաջադէմ և ազգասէր անձերը լքանէին իրանց շրջանը, ուրեղ այնքան մեծ կարօտութիւն կայ նրանց կենդանի օրինակին, նրանց չօշափելի բարոյական օգնութեան: Այս անձերը՝ մնալով հանդերձ իրանց դաւանութեան մէջ թէ հանդարտ են պահում իրանց խիղճը, իրանց կրօնական համոզմունքը, և թէ մի և նոյն ժամանակ ոչ մի առթիւ հեռու չեն կանգնում թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս իրանց ազգային պարտականութիւնը կատարելուց, նրանք դարձեալ գործում են կատարեալ համերաշխութեամբ իրանց լուսաւորչական եղբարց հետ և միշտ էլ այդպէս կը վարվեն, վասն զի ոչ թէ «ըստ սովորութեան» են գործում, այլ համոզված կերպով և իրանց արածի կատարեալ գիտակցութեամբ: Գիտամամբ կոյր պէտք է լինել այս անձանց յայտնի հանգամանքը չը տեսնելու համար: Իսկ եթէ մեր յետադէմները՝ գիտնալով հանդերձ այս պարագաների ճշմարտութիւնը, նրանք այսու ա-

Այլադաւան հայերի մէջ ազգայնութեան գաղափար և գործունէութիւն տարածելու և նրանց՝ հայութեան օգտակար անդամներ դարձնելու համար, ո՞րն է աւելի հնարաւոր, դիւրին և գործնական միջոցը: Արդեօք նրանց կրօնափոխութեան, այսինքն լուսաւորչական լինելուն աշխատելով դրան ս պ ա ս ե լ ը, (որու վերջը հաւանականաբար գալիք չունի, քանի որ աշխարհի վրա բացի մի կրօնից ուրիշ կրօններ գոյութիւն կունենան), թէ՞ ժամանակի ոգու ազդեցութեան տակ ժամանակակից կրթութեամբ և հետզհետէ բազմացող իրանց դաւանակից առաջադէմ և հայրենասէր անձերի միջոցով, նրանց կենդանի օրինակով գործելը: Եթէ յետադէմ մամուլը իր դատողութիւնների մէջ անձուկ կրօնական հայեացքով չէ առաջնորդվում, դժուար պիտի չը լինի որոշելը թէ այն երկու միջոցներից ո՞րն է իրագործելին:—Այլադաւան հայերի մէջ, որքան էլ հետզհետէ նուազի, դարձեալ կան անշուշտ մոլեռանդ, տգէտ և անտարբեր մասեր. այդ դրանց վրա լուսաւորչական քահանան, ուսուցիչը և նրանց չարունակ հալածող և արհամարհող յետադէմ մամուլը պիտի ազդեն, թէ առաջադէմ, անկողմնապահ և ազատամիտ լրագրութիւնը և իրանց դաւանակիցները:

«Արձագանք» և իր դաշնակիցները կարող են ընդդիմանալ «Մշակի» այս սկզբունքին, կարող են մինչև անգամ մտացածին ամբաստանութիւններ կարդալ: Բայց այդ բոլորն անհետևանք կը մնայ, վասն զի որպէս ներկան, նոյնպէս, և ևս առաւել ապագան նրա կողմն է: «Մշակ» կը գործէ անյողդողդ այս ուղղութեամբ և «ը ն տ ի ր գ ո ր ծ ի վ ա ր ձ ա տ ր ո ւ թ ի ւ ն ը, ասում է մի նշանաւոր հեղինակ, նրա յ ա ջ ո ղ ո ւ թ ի ւ ն ն է»:

Ա. Սարուխանեան

բաղդաւոր ճակատագրին, ուրուագծեր է կազմում թէ մահաճարակը ում և ում կլանի լաւ է:

Ժողովուրդը ամեն օր սպասում է խօլերայի դէմ քաղաքային վարչութեան ձեռնարկութիւնները տեսնելու, իսկ վարչութիւնը կարծես խելի չի էլ մտածում թէ վաղը, միւս օրը մեզ ինչ է սպասում:

Մնում է մեզ ժողովվել խմբերով և գնալ քաղաքագլխի դուռը ծեծելու և նրան իր պարտաւորութիւնը յիշեցնելու:

Գոնէ կարելի լինէր յուսալ մեր քաղաքացիների վրա, բայց ոչ. մենք ուրիշ ցաւեր ունենք—դրամական կրիզիս, նաւթային տագնապ: Ես այդպէս քաղաքը մատնված է անասելի մեռելութեան, փողոցները հոտած և աղտոտութիւններով լի, կրպակները հոտած և փտած ու խակ մրգերով լի, ջրերը հոտած և մէջը որդերով լի. ամեն կողմ հոտած ձկներ, որդնած երշիկներ, փըտած մսեր, ապականութեամբ լի բազեր, խեղդիչ գարշահոտութիւնով լի արտաքնոցներ և այդ անվերջ և ամեն մի քայլափոխում: Իսկ ինչ որ վերաբերվում է մեր հին «Ներսը» կոչված բերդաքաղաքին, կարծեմ սրա մասին աւելորդ է խօսելը, որովհետև դա ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի պարսպեալ կոյանոց.—բաւական է ասել, որ այդ նեխված քաղաքի բնակիչների ահագին մեծամասնութիւնը բաղկացած է մահմետական տարրերից. իսկ որտեղից է ծագում խօլերա և ժանտախտը, եթէ ոչ միշտ մահմետական աշխարհից: Տեսնելով այդ ամեն սպանիչ երևոյթները և մեր քաղաքային վարչութեան անտարբերութիւնը, մեզ ոչինչ չէ մնում, եթէ ոչ երեսներս դարձնել դէպի Մէչէդ և ասել. «ով խօլերա, ով ցանկալի հիւր, մենք ամեն կերպ պատրաստ ենք քեզ ընդունելու և գրկաբաց քեզ ենք սպասում. շտապի՛ր և մի ուշանար. հանձդ առատ կը լինի»:

Մենք ունենք կլուբ, թատրօն, ուսումնարաններ, հիւանդանոց և.... մանաւանդ քաղաքային վարչութիւն:

Ա. Ա.

ՃՇԳՐԻՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինքը խօլերան բաւական չէ, ժողովրդի վրա սարսափ են գցում այն չափազանցրած, հրէշաւոր լուրերը, որոնք ամենայն րոպէ տարածվում են և ոգէտ ամբոխի մէջ հսկայական ծաւալ ընդունում:

Դեռ խօլերան Բագու չէր հասել, որ արդէն Թիֆլիսում լուր էր տարածվել, թէ Բագու մի օրվայ մէջ 250 մարդ է մեռել խօլերայից. դեռ նոր էր խօլերան ոտք դրել Բագու, որ Թիֆլիսում փսփսում էին, որ մեր քաղաքում արդէն 50 մարդ մեռան խօլերայից. իսկ այժմ, երբ խօլերան մօտ է Թիֆլիսի նահանգին, այնպիսի լուրեր են պտտում ամբոխի մէջ, որ ասել չէ կարելի....

Այդ չափազանցրած, ամբոխի երևակայութեան բովով անցկացրած ծայրահեղ լուրերը սարսափ են ազդում ժողովրդի վրա, որը առանց այն էլ շատ ֆ ա ն տ ա ս տ ի կ ա ն կարծիք ունի խօլերա կոչված հիւանդութեան մասին: Այդ տեսակ լուրերը ուղղակի կերպով ճանապարհ են բաց անում հիւանդութեան տարածման առաջ, որովհետև բժշկականութիւնը խոստովանում է, որ երկիւղը ուղղակի կերպով նպաստում է մարդու հիւանդանալուն, և աւելի նրանք են վարակվում, որոնք երկիւղ են կրում:

Ի նկատի ունենալով այդ փաստը, բարոյական պարտաւորութիւն կայ նախ կառավարութեան,—որի ձեռքումն է թոյլ տալու կամ թոյլ չը տալու իրաւունքը,—և ապա բժշկական վարչութիւնների ու լրագիրների վրա, խսկութեամբ հաղորդելու այն ինչ որ կայ, առանց ծածկելու, առանց խարդախելու, առանց խեղաթիւրելու:

Հրատարակված պաշտօնական ճիշդ, կրկնում ենք՝ ճիշդ տեղեկութիւնները կարող են արմատում չորացնել այն աղբիւրը, որը ամեն րոպէ սուտ լուրեր է տարածում ժողովրդի մէջ և սարսափ գցում ամենքի վրա:

Ահա այդ պատճառով միանգամայն ուրախալի է Թիֆլիսի նահանգական բժշկական վարչութեան որոշումը, որով նա խոստանում է պաշտօնական կերպով, սպրբերաբար, ամենամանրամասն և ամենաճիշդ տեղեկութիւններ հաղորդել խօլերայի մասին, երբ նա կերևայ Թիֆլիսի նահանգում: Նոյնը պէտք է անեն անդրկովկասեան բոլոր պաշտօնական հիմնարկութիւնները:

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յունիսի 5-ին

Երէկ ժամը 9-ին Բալախանայի մթնոլորտում երևաց մի հսկայական ծխեայ աշտարակ, որը գնալով աճեց և մեծացաւ. այս դրամական տագնապում այդ հրդեհն էր պակաս, հրդեհ, որից առաջացած վնասը ամենաքիչը 100,000 րուբլու կը հասնի:

Այրվում էին Շէյթան-բազար կոչված նաւթատու տեղի հորերը. այրված են 24 հատ բուրգեր (վիշկա), նաւթամբարներ, մեքենաներ, և այլ գործիքներ: Վնասված ֆիրմաներն են՝ Ծովեանեան, Բուդաղեան եղբայրներ, Միրզոյեան, Նօբէլ, Բաֆայէլեան և Կասպեան ընկերութիւն:

Անդրկասպեան երկրից եկողները պատմում են հետևեալը: Խօլերայով վարակված 2 թուրքեր գալիս են Կախկա կոչված քաղաք, ուր և շուտով մեռնում են. շատ չանցած մեռնում է և մի այլ թուրք, որը նրանցից մէկի չուխը հագած է լինում. այդ փաստը արդէն տեղական իշխանութիւններին ոտքի է կանգնեցնում, որոնք և ձեռնամուխ են լինում կարանտինների սարքելուն: Այդ կարանտիններից մէկը, այն է Ղըզըլ-Արվատ կոչված ծովափնեայ քաղաքինը, ինչպէս հաւատացնում են, շինված է շատ հակառողջապահական կերպով. այնտեղ կարանտինի ենթարկվողները շատ տանջանք են կրում տաքից, նեղվածքից և այլն: Առ այժմ անդրկասպեան քաղաքներից ոչ մէկում խօլերա չը կայ: Սակայն այդ խրատունք չէ տալիս տեղական իշխանութիւններին անտարբեր լինել դէպի նախազգուշացնող միջոցները, ինչպէս Բագւում:

Վաղը մեր երգիչ Շահլամեանցի կօնցէրտն է. պրօգրամը շատ լաւ է կազմված, տոմսակները լաւ են ծախվում, չը նայելով որ մեր արիստոկրատիան արդէն ցրվել է ամարանոցները:

Պ. Կարա-Մուրզա զարմանալի և միմիայն իրան յատուկ եռանդով պատրաստվում է իր խմբով Եւրոպա գնալու. սպասում է վերջնական պատասխան հեռագրին: Այս քանի օրերը երեք սպանութիւն է եղել, սպանված են մի ռուս և երկու թուրքեր:

Սարսափելի շոգ է անում այստեղ. ծովի ջուրը 20 աստիճան տաքութիւն ունի, որը սակայն շատ վատ է լողացողների համար: 1890 թւին հրատարակած «Խօլերա» բրօշիւրը խորհուրդ է տալիս առաւօտ և երեկոյ լողանալ ծովում կամ առհասարակ բարեխառն ջրում. յիշեցնում ենք մեր քաղաքացիներին օգտվել այդ խորհրդից:

Քաղաքում լուր տարածեցին, որ խօլերայով մեռնելու երկու դէպք է եղել, սակայն այդ սուտ և անհիմն լուրերը տարածելու տեղ, լաւ կանէինք եթէ խօլերայի դէմ միջոցներ ձեռնարկէինք:

Որովհետև թէ Բալախանա և թէ Սև քաղաքում շատ տեղ գործերը դադարեցրած են և ահագին թւով մշակներ արձակված, հետևապէս և անգործ մարդկանց թիւը գնալով շատանում է. լինում են անհամար գողութիւններ, վիրաւորանք, կռիւներ և սկանդալներ:

Անդրկասպեան երկրից Բագու եկել է մի երիտասարդ, Մինաս Ջամբաքեան. պարոնը ունի շատ լաւ ձայն. նրա ձայնը մետալային և զօրեղ տենօր է, թէ ներքին և թէ վերին րեգիստրներում: Երիտասարդը չունի միջոց Իտալիա գնալու և իր հազուագիւտ ձայնը կատարելագործելու. ցանկալի կը լինէր որ Թիֆլիսի և Բագուի հայ հարուստներից գտնվէին մի երկու մարդ, որոնք չը խնայէին օգնելու երիտասարդին և իրանց միջոցով Իտալիա ուղարկէին: Ժամանակ է, որ պ. Շահլամեանի օրինակը մեզ անտարբեր չը թողնի:

Ֆ.

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

Յունիսի 3-ին

Երևանի վիճակի եկեղեցական-ծխական ուսումնարանների թեմական տեսուչ բարեկրօն Մեսրովպ քահանայ Մելեանց մի շրջաբերական առաջարկութիւնով հրաւիրեց ձեռնհաս անձանց գրել այն ուսումնարանի պատմութիւնը, ուր որտեղ ծառայում է: Հետևաբար և Նոր-Բայազէտի հայոց երկսեռ ուսումնարանի պատմութիւնը ձեռնարկվել է արդէն գրելու:

Պատմութեան համար ձեռք բերված տեղեկութիւններից մի քանիսը, որոնք նշանաւոր տեղ են բռնում պատմութեան համար՝ են հետևեալները:

Երկսեռ ուսումնարանի հիմնադիրներն եղել են հանգուցեալ Բարսեղ աղա Արծրունի, որը տղայոց ուսումնարանը հիմնել է 1852 թւին, իսկ օրիորդացը—1867 թւին: Ուսումնարանի գոյութիւնը բացման օրից պահպանել է միայնակ Արծրունին տասն և վեց տարի. իսկ իր ծերութեան օրերում այդ ուսումնարանը յանձնել է ժողովրդին կառավարել և վերջինս հոգաբարձուներ ընտրեց իր միջից յուսալի անձինք 1868 թւին: Եկեղեցական և այլ արդիւնքով հոգաբարձուների հսկողութեան տակ պահպանվեց ուսումնարանը մինչև տասը տարի. իսկ 1879 թւին այն ժամանակվայ տեղական գործակալ Անանիա վարդապետ Համազասպեան նկատելով, որ ուսումնարանը հաստատուն եկամտի աղբիւր չունենալով իր նպատակին խսկութեամբ անկարող է ծառայել, ջանահնար եղաւ այդ պակասութիւնը լրացնել և շնորհիւ իր համոզեցուցիչ խրատախօսութիւնների՝ աջողեցրեց կազմել տեղական «Մարդասիրական ընկերութիւն» սուրբ թարգմանիչների անունով, որի անդամներից ժողովեց աւելի քան 3,000 րուբլի և դրամագլուխ կազմեց, խմբագրեց ընկերութեան կանօններ, որոնք և օրհնութեան կոնդակով հաստատվեցան Գէորգ IV կաթողիկոսից: Հրաւիրվեցան բանիմաց ուսուցիչներ և ուսումնարանի դրութիւնը բարւոքվեց թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս:

Ուսումնարանը պահպանվեց «Մարդասիրական ընկերութեան» ձեռքի տակ մինչև վեց տարի, այն է մինչև 1885 թիւը, երբ փակվեցան Կովկասի հայոց լուսաւորչական ուսումնարանները կառավարութեան ձեռքով. հետևապէս փակվեց և Նոր-Բայազէտի ուսումնարանը:

1886 թւի օգոստոս ամսին կրկին վերաբացվեց ուսումնարանը, որը նոր ընդհանուր կանօններով և ծրագրով շարունակվելով՝ լրացրեց այս տարի իր գոյութեան քառասուն տարին:—Քառասուն տարվայ ընթացքում ուսումնարանն ունեցել է 38 ուսուցիչ և 11 ուսուցչուհի:

Այս տարվայ յուլիսի 5-ին նշանակված է հանդիսաւոր կերպով և ժողովրդի խուռն բազմութեան ներկայութեամբ տօնել ուսումնարանի գոյութեան քառասնամեակը: Ծրագիր է կազմված ուսումնարանի վարչութեան կողմից հանդէսը տօնելու ձևի մասին. այժմեանից իսկ պատրաստութիւններ են տեսնվում:

Ս. Փ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յունիսի 6-ին

Քաղաքը շատ հանգիստ է. նա իր անշարժութիւնը չէ կորցրել, խաղաղութիւնը չէ վրդովել: Նա իր առողջապահական աննպաստ կողմերով պատրաստ է ամեն ժամանակ գրկաբաց ընդունելու որկրամոլ հրէշին և առատ զոհեր տալու: Այդ բանը զգում են, գիտեն շատ քչերը միայն, նրանք, որոնք հնար և միջոց ունեն ազատ մնալու այդ չարանենգ հիւրասիրութիւնից. այդ այն երջանիկներն են, որոնք տնով տեղով ամարանոցներ են տեղափոխվում, նրանք են՝ որոնք թէև կոչված, ընտրված են հասարակութեան հոգսերին դարման անելու, նրա դրութիւնը բարւոքելու, սակայն իրանց դրութիւնը, իրանց անձնականը միշտ վեր են դասում հասարակական շահերից, մանաւանդ հասարակական խիստ ճգնաժամի րոպէներին: Մեծամասնութիւնը, ամբոխը, մնում է անտէր ու անօգնական, ուղիղ ճակատ առ ճակատ այդ անկոչ հիւրի, անողոք ախտի դէմ:

Սակայն մեծամասնութիւնը այդ չէ հասկանում. ամբոխը ոգէտ է, նա չը գիտէ, թէ ինչ պէտք է անէ. նա առողջապահական պայմանների մասին գաղափար չունի. նա միջոց չունի լաւ ապրելու, անպէտք, վնասակար սնունդից հեռու մնալու.—նրան պէտք է միջոց ցոյց տալ, օգնել, աջակցել, նրան պէտք է բացատրել իր անելիքը, պէտք է խորհուրդ տալ, խնամք տանել, առաջնորդել, դիմադրելու և մաքառելու պատրաստել. բայց ովքեր պէտք է այդ անեն...

Տեղիս բժիշկներից մի քանիսը արդէն քաշվել են ամարանոցներ, «պացիենտներ» ընդունելու յայտարարութիւններ տալով, մնացածներից, որը պատրաստվում է ճանապարհ ընկնելու, որն էլ իր «վիզիտներովն» է զբաղված դեռ... Ոչ ոք պարտք չէ համարում նախաձեռնող հանդիսանալու, նախապատրաստութիւնների հոգ տանելու. ոչ պաշտօնապէս և ոչ մասնաւորապէս ոչինչ կարգադրութիւն, ոչինչ պատրաստութիւն տեղի չէ ունենում, թէև վաղուց է, որ մամուլը յիշեցնում և շտապեցնում է վաղուց է, որ խօսում, խորհրդածութիւններ են անում՝ քաղաքի առողջապահական դրութիւնը բարւոքելու, խօլերայի առաջն առած լինելու համար:

Նոյն իսկ ամսիս 2-ին տեղի ունեցած բժիշկների ժողովը դումայի ձայնաւորների և պաշտօնական այլ անձինքների հետ—դեռ շօշափելի հետևանք չէ ունեցել, չը նայելով որ օրեր են անցել: Վճռել են քաղաքի մաքրութեան խիստ հետևել, բնակարանների բակերը, արտաքնոցները դիտել, հսկողութիւն նշանակել—ոչինչ չեն արել. վճռել են փողոցները մաղուտով, նաւթով ջրել,—դեռ փորձ էլ չեն արել. որոշել են կենսական պիտոյքների՝ մթերքների, ջրի և այլն վրա հոգ տանել, վերստուգութիւն ունենալ—դեռ ոչինչ չէ կատարվում. ամեն կողմ նոյն գարշահոտութիւնը, նոյն աղտոտութիւնները, նոյն փտած ու նեխած մթերքները, նոյն ապականված ջուրը:

Մօտիկ անցեալում, երբ քիմիական վերլուծութեան էին ենթարկվել տեղական խմելու ջրերը, գտել էին, որ հարիւրաւոր ջրհորների ջրերից միմիայն մի քանի ջրհորի ջրեր կարելի է գործածել, մնացածների ջրերը հակառողջական էին գտել՝ հարուստ բուսական նեխուածքներով և այլ կեղտոտութիւններով: Նոյն իսկ հասարակ աչքով կարելի է լինում տեսնել այդ նեխուածքները, սակայն այսպէս թէ այնպէս անուշ ենք անում այդ գարշահոտ և ապականված հեղուկը, քանի որ ուրիշ ելք չունենք: Թէ ինչպիսի տեղերում են գտնվում այդ ջրհորները, ինչպիսի բակերում, ինչ շինութիւններով շրջապատած, թէ ինչ հեղուկներ են ծծում շրջակաների կեղտոտութիւններից խմելու ջրի այդ միակ ամբարները—այդ միայն աստուած կարող է երևակայել... Եւ Բագւում խօլերա տարածելու առաջին ուժեղ ֆակտորը ջուրը պիտի հանդիսանայ, այնքան աննպաստ և հակառողջական պայմանների մէջ են գտնվում այդ ջրհորները:

Ն. Դ.

ՆԱՄԱԿ ՄԵՂՐՈՒՑ

Յունիսի 6-ին

Տարի չէ անցնում, որ Մեղրի գիւղի գետը գարնան ժամանակ անթիւ վնասներ չը հասցնի խեղճ գիւղացիներին հեղեղներով անդադար ողողելով իր ափերի մօտ տարածված արտերը: Նորերումս էլ Մեղրիում, գարձեալ գետի շնորհով, մի աղետալի դէպք է պատահել, որի վրա Մեղրիի հասարակութեան ուշադրութիւնն է հարկաւոր հրաւիրել: Ինչպէս առհասարակ գետերի վրա կամուրջներ են շինվում անց ու դարձ անելու համար, այնպէս էլ Մեղրիի գետի վրա մի քանի տեղ կամուրջներ են շինված, որոնց վրայով գիւղից հանդըն են անցնում և հանդից գիւղ վերադառնում գիւղի թէ մարդիկ, թէ կանայք և թէ երեխաներ: Այդ կամուրջները շինվում են շատ թեթև ծախսով, այն է՝ մի քանի գերաններ իրար կից դցած. նրանց վրայից ճախ և հող ածած: Այդպիսի հասարակ կամուրջի փոխարէն Մեղրիի հասարակութիւնը դցած է լինում գետի վրա երկու գերան միայն, այն էլ միմեանցից հեռու: Եւ ահա այդ գերաններից անցնելու ժամանակ ոտը սայթաքում և գետն է ընկնում մի օրիորդ, որի թոյլ ուժերը անկարող են լինում դիմադրել գետի կատաղի հոսանքին և ջուրը տանում է նրան: Ներկայ գտնվող և շրջակայքից հաւաքվող մարդիկ չեն կարողանում ազատել օրիորդին և նա անյայտանում է ջրի ալիքների մէջ: Բաւական չարչարվելուց և ամբողջ օրը որոնելուց յետոյ հազիւ կարողանում են գտնել օրիորդի անշնչացած դիակը, երկու վերստաչափ հեռու ընկած տեղից մի քարի դէմ առած: Այս առաջին անգամը չէ, որ Մեղրի գիւղում այդպիսի դէպքեր են պատահում: Մի քանի տարի առաջ էլ այդպիսի երկու գերաններից անցնելու ժամանակ գետն են ընկնում և խեղդվում մէկ նորահարս և մէկ օրիորդ: Ժամանակ է, որ Մեղրիի հասարակութիւնը խելքի գայ և անմեղ զոհերի կորստեան պատճառ չը դառնայ: Միթէ մեծ ծախս է հարկաւոր մի քանի մարդ տանել և մի օրվայ մէջ յուսալի կամուրջ շինել:

Յուսանք, որ նորերումս ընտրված գիւղի տանուտէրը աչքի առաջ կունենայ այդ դէպքերը և հարկաւոր կարգադրութիւնները չի խնայի հիմնաւոր կամուրջներ շինելու համար:

Մեղրեցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, յունիսի 10-ին

Իմ խմբագրած ժողովրդական գրքերի թւում հրատարակված է «Խոլերա և նրա առաջն առնելու միջոցները» վերնագրով գրքոյկը, աշխատութիւն բժշկապետ Տէր-Գրիգորեանցի (Թիֆլիսեցի)։

Այդ գրքոյկն այժմ ս պ ա ռ ւ ա ծ է, և ծախու ոչ մի օրինակ չը կայ. իսկ պահանջը մեծ է։

Ի նկատի ունենալով, որ ներկայումս, երբ խոլերան տարածվում է մեր երկրում, «ժողովրդին ծանօթացնել այդ հիւանդութեան և նրա առաջն առնելու միջոցների հետ», առաջարկում եմ ցանկացողներին իրանց ծախսով հրատարակել վերոյիշեալ գրքոյկը, և ձ ր ի ա բ ա ր տարածել ժողովրդի մէջ։ Եթէ մէկը 200 կամ 250 րուբլի ծախսի, կարելի կը լինի այդ գրքոյկից տպագրել մօտ 5,000 օրինակ, և ձրի տարածել ոչ թէ միայն Կովկասում, այլ նոյն իսկ մեր հայեան Պարսկաստանի և Թիւրքիայի հայաբնակ տեղերում։

Խնդրում եմ ցանկացողներին առանց բոլէ կորցնելու դիմել ինձ, որպէս զի ձեռնարկվի գործին։

Աւելորդ է՝ ի հարկէ, աւելացնել, որ դա կը լինի մի մեծ ծառայութիւն, որը կը մատուցանվի անպաշտպան ժողովրդին, ներկայ ծանր բոպէներին։

Խ. Մալումեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Յունիսի 9-ին յանձնեցինք Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Արգությինսկուն «Մշակի» խմբագրութեան մէջ եղած վերջին գումարը յունվարի 6-ի աղէտից վնասվածների օգտին, այն է 835 րուբլի։ Մեզ մօտ թէև հաւաքված էր 844 ր. 83 կոպ., բայց որովհետև այս գումարից մենք 10 րուբլի տուել էինք վնասված ընտանիքներից մինին (Բաղդասարեանցներին), այդ պատճառով քաղաքագլխին յանձնեցինք տասն րուբլի պակաս, այն է 835 րուբլի։ Ընդամենը «Մշակի» խմբագրութիւնը վերոյիշեալ նպատակով հաւաքել և յանձնել է քաղաքագլխին յունվար ամսից սկսած մինչև այսօր 4635 րուբլի գումար։ Բացի վերոյիշեալ գումարից յանձնեցինք յունիսի 9-ին և երկու կուպոն երկրորդ բարեգործական վիճակախաղութեան։

—

Ստացանք պ. Գէորգ Դաբաղեանցի միջնորդութեամբ 11 րուբլի 95 կոպէկ յօգուտ Բաֆ. Պատկանեանի, որ պարոնը ժողովել է Թիֆլիսաբնակ մի խումբ նուիրատուներից։ Նախկին 1390 ր. 95 կ. գումարի հետ ունենք 1402 րուբլի 90 կոպէկ։

—

Մեզ գրում են ԲԱԳՈՒԻՑ հետևեալը. «Քաղաքիս ձեռնհաս մարդիկ և ականատեսներ հաւատացնում են, որ Բագուի մէջ պատահել են արդէն խոլէրայի մի քանի դէպքեր։ Սակայն պ ա շ տ օ ն ա պ է ս դեռ ոչինչ յայտնի չէ։ Պաշտօնական ոչ մի հակախոլէրային ձեռնարկութիւն դեռ չէ եղել մինչև այժմ։ Քաղաքը մնում է նոյն անմաքուր դրութեան մէջ։»

—

Յունիսի 7-ից մեզ գրում են ԲԱԳՈՒԻՑ հետևեալը. «Այս բոպէիս երկու տեղ հրդեհներ են սկսվել. մինը Բալախանի մէջ, միւսը Սև-Քաղաքում։ Ի՞նչ չինութիւններ են այրվում և ում են պատկանում նրանք,—կը գրեմ առանձին նամակով։»

—

Երկարատև չոր եղանակից յետոյ յունիսի 9-ին, երեկոյեան, յորդ անձրև եկաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ և քաղաքիս շրջականերում։ Օդը փոքր ինչ հովացաւ և փողոցները բաւական մաքրվեցան թօզից և աղբից։

—

ԲԱԳՈՒԻ նահանգապետը, ինչպէս հաղորդում է «Кавказъ» լրագիրը, հեռագրում է յունիսի 7-ից, որ յունիսի 6-ին բերված են քաղաքային հիւանդանոց 15 հիւանդներ, որոնցից 4 հոգի վախճանվեցան փորլուծութիւնից։ Ապացուցված է բժշկական հետազօտութեամբ որ դա խոլէրայի թեթև ձեւն է, խոլէրա nostras. Միջոցներ են ձեռք առնված հիւանդութիւնը առանձնացնելու համար։ Հիւանդները բոլորն էլ ժողովրդի ստորին դասակարգին են պատկանում։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 6-ին Թաղիևի թատրօնում կայացաւ պ. Շահլամեանի կօնցէրտը. դահլիճը, չնչին բացառութեամբ, լի էր հայ հասարակութեամբ։ Երբ Շահլամեան յայտնվեց բեմի վրա, թատրօնը ծափահարութիւններով դղրդաց։ Կօնցէրտի վերջում հասարակութիւնը վարձատրեց երգչին ոգևորված ծափահարութիւններով և մի քանի անգամ բեմ կանչեց նրան։»

—

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Մայիս ամսի 31-ին, կիրակի երեկոյեան, տեղիս հայ թատրոնասէրները, մասնակցութեամբ գերասան Սարդարեանցի տուեցին մի հայերէն ներկայացում բարեգործական նպատակով։ Սակայն մինչև այժմ թատրօնասէրները հաշիւ չը տուեցին հասարակութեանը ներկայացումից գոյացած արդիւնքի չափի մասին և ինչ նպատակով պիտի գործադրվի ստացած արդիւնքը։ Ցանկալի է որ հաշիւ տրվի լրագրութեան միջոցով։»

—

Պարսկաստանից հեռագրում են «Times» լրագրին որ Մէշէդում, չը նայելով որ քաղաքի ազգաբնակութեան մեծ մասը փախել է այդ քաղաքից, դարձեալ մեռնում են խոլէրայից օրական 250 մարդու չափ։ Մեռածները թաղվում են նոյն իսկ քաղաքի մէջտեղ։

—

Յունիսի 9-ին Բագուի նահանգապետը հեռագրում է. «Մինչև այժմ հիւանդանոց բերված են ընդամենը 41 հիւանդ, որոնցից 17 հոգի մեռան»։

—

Քաղաքում լուրեր են տարածված, որ իբր թէ Բագուի և Թիֆլիսի մէջ երկաթուղային յարաբերութիւնները պէտք է դադարեցնվեն, ի նկատի ունենալով, որ Բագւում խոլէրա կայ։ Սակայն, որքան մենք տեղեկացանք, այդ լուրը ճիշդ չէ։ Երկաթուղային յարաբերութիւնները դադարեցնելու միտք չը կայ, այլ միայն ձեռք են առնված մի քանի պաշտպանողական միջոցներ Անդրկովկասեան երկաթուղու գծի վրա։ Պատրաստված են առանձին վագօններ, որոնց մէջ կը տեղաւորվեն խոլէրայով հիւանդները, եթէ այդպիսիները լինեն գնացքի մէջ։ Երկաթուղային բանւորների մի մասը արդէն արձակված է և ազատված աշխատանքներից։ Դա խելացի կարգադրութիւն է, որովհետև այժմեան շոգերին, Անդրկովկասեան երկաթուղու շատ կայարաններում, որտեղ բանւորների կեանքը անտանելի է, խիստ կարող էին նպաստել խոլերայի տարածման այդ բանւորները։ Մտադրութիւն կայ Բագուի մօտիկ՝ երկաթուղային կայարաններից մինում երեք օրվայ կարանտին հաստատել։

—

Ուրբաթ, յունիսի 12-ին, Թիֆլիսի քաղաքային թատրօնում կը կայանայ օպէրային արտիստ Ա. Պօպովի (basso cantante) և Մ. Վարդիկեանի (լիրիկական տէնոր) կօնցէրտը, մասնակցութեամբ Տէր-Աստուրովի։ Տոմսակները կարելի է գնել պ. Սուղանաճեանցի երաժշտական մագազինում, իսկ կօնցէրտի օրը թատրօնի կասսայում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈԼԵՐԱՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Պարսկաստանի զանազան քաղաքներից ստացվող նամակները լի են տեղեկութիւններով՝ խոլերայի աւելի և աւելի տարածվելու, սոսկալի կոտորածներ անելու մասին։

Մէշէդի, Սաբզուարի, Նշաբուրի, Աստրաբադի և այլ հարևան տեղերի հայ առևտրականները ու գործակատարները գործը, առևտուրը երեսի վրա թողած՝ փախել-ազատվել տեղեր են քաշվել։ Կան և այնպիսիները, որոնք անցել են Անդրկասպեան երկիրը. Ասխաբադում այդպիսիները գտնվում են բաւական թւով։ Հէնց այդ պատճառով Ուզուն-Ադայում առաւել սաստկացրել են հսկողութիւնը։ Եկող պարսիկներին անպայման ենթարկում են «կարանտինի», իսկ քրիստոնեաներին՝ եթէ առողջ են, բժշկական քննութեան ենթարկելուց՝ տալիս են վկայաթուղթ և ճանապարհ դնում։

Ուզուն-Ադայից, նոյնպէս և Պարսկաստանի ուրիշ քաղաքներից եկող նաւերը բժշկական քննութեան են ենթարկվում Բագւում. ծովափից բաւականաչափ հեռու այնքան են կանգնեցնում նաւերը, մինչև որ բժշկական վերահսկողութիւնը իր վճիռը չէ տալիս՝ կամ մօտենալ ափին, կամ չարունակ մնալ մինչև նոր կարգադրութիւն։

Պարսիկներն ինչպէս այստեղ, նոյնպէս և Պարսկաստանում շատ անփոյթ կերպով են վերաբերվում դէպի խոլերան։ Նրանց կարծիքով այդպիսի հիւանդութիւնները մի մի ցասումն, աստուածային մի մի պատիժներ են, որոնցից անկարելի է ազատվել, փախչելով փրկվել՝ քանի որ ի վերուստ է տնօրինված. և այդպիսով նրանք առժն միջոց ու հոգ թողնում են ճակատագրի կամքին, նրան են ապաւինում, նրան աւինածում...

Մի պարսիկ առևտրականի մասին պատմում են հետևեալը. «Երբ լսում է, որ Մէշէդում խոլերա կայ և կոտորածներ է անում, վերցնում է կնոջը և երեխաներին ու ճանապարհ ընկնում Մէշեդ իր ազգականների մօտ։ Նրա ծանօթներն որքան աշխատում են չը թողնել, յետ կանգնեցնել այդ մտադրութիւնից, չէ աջողվում. ճանապարհը շարունակում է նա, ջանալով հաւատացնել անհաւատներին թէ՝ «առանց Աստուծու ոչինչ չը կայ, Աստուծու պահածը թէկուզ քարի տակ դիր, դարձեալ ոչինչ չի լինի։»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՕՆԳՐԵՍ

—

Մայիսի 29-ին աւարտվեց հանքային բանւորների միջազգային կօնգրեսը։

Լօնդօնի կօնգրեսի զբաղման գլխաւոր խնդիրը բանւորական ժամերի խնդիրն էր։ Այդ հարցի մասին երկար վիճաբանութիւններ չեղան ժողովում, և բանւորական կօնգրեսը կայացրեց միաձայն հետևեալ վճիռը.—1) պահանջել որ օրէնսդրական կարգով ընդունվի օրը 8 ժամ բանելու առաջարկը և 2) եթէ չի ընդունվի այդ առաջարկը, այն ժամանակ առաջ բերել ընդհանուր գործադուլ։

Կօնգրեսի այդ վճիռը շուտով պատգամաւորութեան ձեռքով կը ներկայացվի կառավարութեան և պաշտօնական շրջաններին։

Յաջորդ կօնգրեսը տեղի կունենայ, ինչպէս գրում են Լօնդօնից, Բրիւսել քաղաքում։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Սալմաստ, 24 մայիսի

Վերջին երկու տարվայ ընթացքում մարդասպանութիւնը Սալմաստում սովորական երևոյթ է դարձել։ Ամսիս 17-ին ամբողջ Սալմաստի հայ ժողովուրդը սգի մէջ էր. այդ օրը սպանվեց քրդերից Դերիկ վանքի սպասաւորներից մէկը—Մովսէս Միքայէլեան։ Հանգուցեալը մի քաջ և կորիչ երիտասարդ էր. հայ ժողովուրդը տուել էր «չոլի», իսկ քրդերը «դալի Մուսէս» անունը։ Այն օրից, երբ յայտնի Յովհաննէս վարդապետ Բաղոնեին կողոպտեց վանքը և անցաւ Տաճկաստան, Դերիկ մնաց աւերակ դրութեան մէջ և ոչ ոք էլ չէր համաձայնվում մնալ այդտեղ, քանի որ վանքը գտնվում է վտանգաւոր Դուշման-Դարայում։ Երեք տարի սրանից առաջ հանգուցեալ Մովսէսը Սալմաստի ժողովրդի խնդիրքով ընդունեց այդ աւերակ վանքի կառավարութեան պաշտօնը և կատարում էր մինչև Բագրատ վ. Թուաքալեանի գալը (ինն ամիս է, որ եկած է)։ Հանգուցեալ Մովսէսը սարսափ էր գցել ամբողջ Դուշման-Դարայի վրա և նրա ահից քրդերը մինչև անգամ չէին համարձակվում իրանց թալան ու կողոպուտները տանել այդ ճանապարհով։ Մի խօսքով Դերիկ վանքը այսօր իր գոյութեամբ պարտական է միմիայն հանգուցեալին։ Ամսիս 16-ին քրդերը Դուշման-Դարայում կողոպտած էին մի քանի հայերին, և երբ այդ լուրը հասնում է վանքը, հանգուցեալ Մովսէսը մի քանի մարդկանցով գնում է քրդերի ետևից և չը գտնելով նրանց՝ վերադառնում է վանք և ասում է որ առաւօտեան պէտք է էլի գնամ։ Վանահայրը շատ խնդրում է և Մովսէսն էլ խոստանում է չը գնալ։ Բայց առաւօտեան շատ շուտ, առանց իմաց տալու հայր Բագրատին, վերցնում է իր հետ մի քիւրդ ծառայ և կրկին գնում է քրդերի ետևից։ Կէսօրից մի ժամ անցած, վանքից երկու ժամվայ հեռաւորութեամբ, հանգուցեալ Մովսէսը տեսնում է, որ մի ձորի մէջ նստած են այնպալով զինված տասն ու չորս քրդեր և իրանց մօտ արածելիս վեց եզն։ Մովսէսն իսկոյն մտնում է մի քարի ետև և քիւրդ ծառային հրամայում է բարձրանալ մօտիկ բլուրի գլուխը և յետի կողմը պաշտպանել։

Քիւրդ ծառան շատ խնդրում է չը կռուել քրդերի հետ, կամ թէ սպասէ մինչև որ ինքն վանքին իմաց կը տայ, բայց հանգուցեալը չէ լսել և սկսել է քրդերի վրա հրացան արձակել։ Քրդերից մէկը սպանվում է, միւսը վիրաւորվում է, իսկ մնացածները փախչում են։ Այդ ժամանակ հանգուցեալ Մովսէսը քարի ետևից դուրս է գալիս և թալանը քշում է դէպի վանք։ Քրդերը նորից վերադառնում են և նորից սկսվում է կռիւը։ Բայց այժմ բաղդը փոխվել էր, հանգուցեալ Մովսէսը մի քանի անգամ փորձում է հրացան արձակել, բայց ոչ մի անգամ հրացանը չէ բացվում և քրդերը տեսնելով այս՝ սրերով յարձակվում են և վիրաւորում են նրան։ Մովսէսը ստացել էր 27 վէրք՝ երեք գնդակի, իսկ մնացածը դաշոյնի։

Իսկոյն վանքից օգնութիւն է հասնում, բայց արդէն ուշ է լինում. քրդերը փախած են եղել, իսկ վիրաւորվածը խոտերի մէջ ընկած։ Հրացանաւոր մարդիկ ուղեցել են գնալ քրդերի ետևից, բայց վիրաւորվածը խնդրել էր նրանց չը գնալ և իրան վանքը հասցնել. «վերջին անգամն եմ ուզում տեսնել իմ սիրած վանքը, ինձ շուտով տարէք այնտեղ» ասում է վիրաւորվածը, բայց դեռ վանքը չը հասած՝ մեռնում է։ Այս տխրալի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց Սալմաստի ժողովրդի մէջ և սալմաստեցիք, որ տարին տասնու երկու ամիս լեռարգիլական քնի մէջ են, յանկարծ արթնացան և տեսան, որ իրանց սիրելի «չոլի Մովսէսը» չը կայ և կրկին էլի լեռարգիլական քունը յաղթեց նրանց և ով գիտէ երբ կարթնանան։

Այս տարի Սալմաստի հարուստները սկսել են իրանց տղերանց ուղարկել Կովկասի ուսումնարանները և մարդ ուրախանում էր, որ վերջապէս մեր աղաները հասկացել են ուսման նշանակութիւնը։ Բայց այս «ուղարկելը» շատ վատ հետևանք ունեցաւ ժողովրդի համար, այն է եղած ուսումնարաններն էլ փակվեցան, որովհետև հարուստները ասում են, մենք մեր տղերանցը ուղարկում ենք, էլ ինչ հարկաւոր է ուսումնարան պահել. աղքատն ինչ է, ուսումն ինչ է։ Աղքատները պանդխտութեան են գնացած և եթէ նրանց որդիքն էլ ուսումնարան գնան, բաս մեր բաները ով անէ, ասում են նրանք։

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Кавказъ» լրագրի թղթակիցը գրում է հետևեալը. «Թիւրքիայի Կուտ քաղաքի սանիտարական բժշկի մայիսի 25-ի հեռագրով հաղորդած տեղեկութեան համեմատ, այդտեղի թափառական ցեղերի մէջ սև ժանտախտի մի քանի դէպքեր են եղել։ Հիւանդութեան սկզբում զգացվում է թուլութիւն, գլխացաւ և սաստիկ ջերմ։ Շատ հաւանական է, որ այդ ժանտախտը շուտով վերջանայ. առհասարակ այդ հիւանդութիւնը անհետանում է սաստիկ շոգերից։

—Բերլինից հեռագրում են, որ պրոգրէսիստները վճռել են պաշտպանել Կիլում, Շտէտինում և Դանցիգում պօրտօ-ֆրանկօ յայտնելու նախագիծը։

—«Kreuzzeitung» լրագիրը մի երկար յօդուած է նուիրել Կիլում տեղի ունեցած տեսակցութեանը։ Վերոյիշեալ լրագրի կարծիքով, այդ տեսակցութիւնը ամենևին չամրացրեց խաղաղութիւնը։ «Դիպլօմատիական շրջաններում, աւելացնում է նա, համոզված են, որ Ֆրանսիային և Ռուսաստանին դեռ ևս երեք տարի է հարկաւոր իրանց զինուորական կազմակերպութիւնը լրացնելու համար։ Այն ժամանակ նրանք մի յարմար բոպէ կը գտնեն պատերազմ յայտնելու։ Բացի դրանից, նրանք յոյս ունեն, որ այսուհետև ֆինանսական ճգնաժամը կանջատէ խաղաղական երեքպետեան դաշնակցութիւնից։»

—Բրիւսէլից հեռագրում են յունիսի 2-ին (14-ին), որ ամբողջ Բէլգիայում սկսվել են պատգամաւորների ժողովի անդամների ընտրութիւնը։ Ընտրողների թիւը ահագին է՝ շատ բանւորներին ազատեցին իրանց պարապմունքներից և Բրիւսէլում բանւորների խումբեր շրջում են փողոցներում դրօշակներով։ Կաթօլիկները յաղթել են Ալօստում, Դինանում, Բրիւժում, Լուվէնում, Գէնտում և Անտվէրպէնում, բայց պարտութիւն կրեցին Լիւտտիխում, Շարլըրուայում և Բրիւսէլում, ուր մեծ յուզմունք է տիրում։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 յունիսի։ Յունաց թագուհին թագաւորազն Խրիստոֆորի և Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի հետ երէկ հասան Կրօնշտատ, որտեղից Թագուհին Պետերբուրգի վրայով գնաց Պավլօվսկ, իսկ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ ուղևորվեց Պետերհօֆ։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ, 8 յունիսի։ Այսօր, նահանգապետի

և կալվիկ ժողովրդի գլխաւոր հոգաբարձուի ներկայութեամբ, յայտարարվեց Բարձրագոյն հրաման, որով կալվիկ—ռամիկները ազատվում են կալվիկ կալուածատէր դասակարգից կախումն ունենալուց, և որով կալվիկ—ռամիկներին տրվում է ազատ գիւղացիների իրաւունք:

ՄՕՆՑԱ, 8 յունիսի: Այսօր իտալական Թագաւորական զոյգը ուղևորվեց Պօտսդամ:

ԴՐԵԶԴԷՆ, 8 յունիսի: Իշխան Բիսմարկ, երէկվայ ցոյցերի ժամանակ ասեց, որ ինքը ներկայացուցիչ է անդառնալի անցեալի և այլ ևս հասարակական դեր չի բռնի:

ՊՕՏՍԴԱՄ, 9 յունիսի: Երէկ առաւօտեան 6 ժամ 20 րոպէին Վիլդպարկ կայարանը հասան իտալական Թագաւորը և Թագուհին. նոցա ողջունեցին Վիլհելմ կայսրը, կայսրուհին և պրուսական Թագաւորական տան պրինցը: Կայսրը մի քանի անգամ գրկվեց և համբուրվեց Թագաւորի հետ, իսկ Թագուհու Թուշը համբուրեց: Թագաւորը համբուրեց կայսրուհու Թուշը: Ընդունելութիւնը համակրական էր: Նոցա Մեծութիւնները կայարանից ուղևորվեցին Նոր պալատը:

Վ.ԻԷՆՆԱ, 9 յունիսի: Իշխան Բիսմարկին աղմկալի կերպով դիմաւորեցին հազարաւոր գերմանացիներ, որոնք, յետոյ երգեր երգելով գնացին մինչև Պալֆի պալատը, ուր պատրաստված էր բնակարան իշխան Բիսմարկի համար: Պահապան զօրքը, կամենալով արգելել ցոյցերը, սկսեց ցրվել ամբոխը Թրերով, որի ժամանակ վիրաւորվեցան մի քանի ուսանողներ և պահապաններ:

ՊԱՐԻԶ, 9 յունիսի: Կօնսերվատորիւմ կազմեցին շքեղ հանդէս, ի պատիւ Մեծ իշխան Կօնստանտին Կօնստանտինովիչի: Նորին Բարձրութեան ցոյցեր արեցին կիօսքի դիմաց, ուր երաժշտական խումբը նուագեց ազգային օրհներգը: Մեծ իշխանը շնորհակալութիւն արեց այդ համակրութեան համար: Նորին Բարձրութիւնը ճանապարհ կընկնի առաւօտեան:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

Յունիսի 9-ին

Լօզօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	96 ր.	40 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	47 ր.	20 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	38 »	25 »
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	73 »
Մաքսայի կուպօններ — . .	154 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	4 »	5½ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	104 »	— «
— — — — 2-րդ — . .	103 »	50 »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »
6% ոսկեայ րէնտա	157 »	50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	— »
— — — 3-րդ —	105 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	251 »	50 »
— — երկրորդ —	221 »	— »
Պետական երկաթուղային րէնտա.	104 »	— »
5½ րէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	95 »	12 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	25 »
Ազն. կալ. բանկի խաղարկութեան գրաւ. թղթ. — — .	193 »	50 »
5½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	— »
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	149 »	— »
— — — թղթադ. .	102 »	37 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	102 »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	37 »
Օդէսայի — — .	102 »	12 »
Թիֆլիսի — — .	98 »	75 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	50 »
— — Քութայիսի — .	102 »	50 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԿՕՋՕՐ տանող ճանապարհի վրա կորցրած է մի ֆրանսիերէն գիրք, մէջ դրված նամակով: Գտնողին վարձատրութիւն կը տրվի: Դիմել պ. Մ. Մուրտազին, Թիֆլիսում, Լաբօրատօրնայա փողոց, Ծուրինովի տուն, № 5, բակում:
(№ 64) 1—3

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բայց կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան (և տառմնայաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի
Դ. Գ. ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
Մ. Ջ. ՔԱՆԱՆԵԱՆ—12—12½ ժ. կանանց ց. և մանկաբարձութեան:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12½—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Ա. Բ. ԱԼԵԿՍԷՅԵՎ—5—6 ժ. նեարդային ց. և ելեկտրաբուժութեան:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երեխայոց և ներքին ց.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Ա. Ա. ԳԱԴՕՄՍԿԻ—6—7 ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին:
25—52 (+) 90—№ 79 Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ Նաւասարդեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻԳԱԿԱՆ ՊՐՕՖԷՍԻՕՆԱԼ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԴԱՍԵՐ.

1) Հանդերձների և սպիտակեղէնի ձևի դասեր Գլօզլինսկու մեթօդով և Շէդլէրի ֆրանսիական մեթօդով:
2) Կարի դասեր մօդային ժուրնալներով:
3) Հարթակարի և զանազան ձեռագործերի դասեր:
4) Դասեր տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար:

Վճարը ամսական 2 րուբլի. երկու անգամ շաբաթը 5-ից մինչև 7 ժամը երեկոյեան:

Տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիները կարող են այցելել դասերը ձրի: (№ 23) 29—40

ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ

Թիֆլիս, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Աղաբաբօվի, Ամառնային գործնական հիւսուածքներ, ձեռքի պատրաստութեան՝ տիկինների զգեստների, մանուկների զգեստների և պարոնների շապիկների համար:
Մեծ ընտրութիւն լայն սարպինկաների՝ նախշով:
Սարպինկայի գուլպաների Թել, սադա, գոյնզգոյն: Ներկերը տևողական են:
Սարպինկայի զգեստներ արկղներում 3 րուբլուց սկսած մինչև 60 կօպէկ:
Սարպինկայի իւբկաներ 1 ր. 80 կ. և աւելի Թանգ:
Սարպինկայի քթի աղլուխներ և գլխի Թաշկինակներ:
ՖԱԲՐԻԿԱՆՏՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ԲԷՆԴԷՐ ԵՒ ՍՏԵՊԱՆՕՎ
(№ 47) 16—30

ԱՍՖԱԼՏԻ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԱՍՖԱԼՏԻ ՈՒ ԳՈՒՏՐՕՆԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

Սիզրանի ասֆալտի գործարանի Բարձրագոյն հաստատված ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ: Ցանկացողները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով.
ԹԻՖԼԻՍ. Ալէքսանդրեան փողոց, № 50, Ի. Մ. Ձերնեաևսկին:
ԲԱԹՈՒՄ. Սադօվայա փողոց, № 3, պ. Սուխանօվին:
№ 24 9—15

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 12 ժամից մինչև 2 ժ. և երեկոյեան 5 ժամից մինչև 7 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 58—150

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշուարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 րուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.
Վաճառվում է եղբարց Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով՝ С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի: փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 100—150
(9—№ 95)

ՇԵՐԻՆԳԻ ՊԷՊՍԻՆ ԷՍՍԷՆՑԻԱ

Դօկտօր Օսկար Լիբրէյխի՝ Բեռլինի համալսարանի ֆարմակօլօգիայի պրօֆէսօրի րեցէպտով:
SCHERINGS
Grune—Apotheke Berlin N. Shaussee—Strasse 19
Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային մեծ խանութներում:
Միակ պահեստը կովկասի համար՝ կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման՝ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, և բաժանմունքը ԲԱԳՒՈՒՄ:
(№ 53) 7—10

ԷՎԷԼԻՆԱ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ վէպ (հոգեբանական էտիւդ).
Գինը 50 կօպէկ (պօստի ծախսով)
Ծախվում է. „Մշակի“ խմբագրատանը, կենտրօնական և Խիտէեկլի գրավաճառանոցներում և Միքայէլեան կամուրջի վրա գտնվող Յովհաննէսօվի գրավաճառանոցում.
(№ 126) 1—20

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ
բժշկական դեպարտամենտից Թոյլատրված
ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ
Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ
Ծախվում է 40 կօպէկով
Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում: № 12 31—40

ԵՂԲ. ԿՐԵՍՏՕՎՆԻԿՕՎՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Գ Ա Հ Ե Ս Տ Ո Ւ Մ, Բ Ա Գ Ո Ւ Ո Ւ Մ

Ստացված է ԿՈՎԻ ԻՒՂ, լաւ տեսակի:
Վաճառվում են մեծ քանակութեամբ: Երեքից մինչև 16 պուդ տակառներով:
Հասցէն նամակների համար. Фабрично-торговому товариществу Бр. Крестовниковыхъ, въ Баку.
Հեռագիրների համար. Баку, Крестовниковымъ. (№ 55) 8—8

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԽՐԻՄԵԱՆ

կենսագրական տեսութիւն (պատկերով)
Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ
Գնել կարելի է գրավաճառանոցներում: Գինն է 40 կ.: Օտար քաղաքներից դիմել հեղինակին, „Մշակի“ խմբագրատուն:
(№ 45) 5—5

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 10 Іюня 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.